

Na ljubljanski občini in pokopališču Žale vztrajajo, da je pokopališče namenjeno občanom Ljubljane in na njem ni prostora za pokop žrtev povojnih pobojev iz brezna pod Macesnovo gorico in drugih žrtev, tudi pobitih Romov iz okolice Ljubljane, kar predlaga komisija vlade za prikrita grobišča.

Sramoten odnos ljubljanskega župana Jankovića do pobitih med vojno in po njej

Lea Kalc Furlanič | STA/Daniel Novaković, Tamino Petelinšek, Nebojša Tejić, Uroš Košir

Kaj lahko pričakujemo, da se bo zgodilo s posmrtnimi ostanki (ok. 4000 žrtev) iz brezna pod Macesnovo gorico? Bodo v plastičnih zabojčkih in črnih vrečah sedem let čakali na primeren kraj pokopa, kot se je to zgodilo z žrtvami iz Hude jame?

Komisija Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč je nedavno ob evropskem dnevu spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov pozvala vlado, da čim prej sprejme pobudo za določitev groba posmrtnih ostankov iz brezna pod Macesnovo gorico na ljubljanskem pokopališču Žale in stori vse, da se to uresniči.

Poleg tega je komisija že dala tovrstne pobude, vendar nanje z ljubljanske občine ni pozitivnega odgovora.

Politikantstvo namesto pietete

Nasprotno. Tako ljubljanski župan Zoran Janković kot direktor družbe Žale Robert Martinčič sta prepričana, da dolgotrajno vztrajanje komisije pri pokopu, ki

ga – po njunem mnenju – ni mogoče izvršiti, kaže politično ozadje zahteve, ki s pieteto nima nobene zveze. To seveda ne drži. »Ocenjujemo, da je najboljša rešitev, da se posmrtni ostanki iz brezna pod Macesnovo gorico kar najhitreje pokopljejo ali na breznu najbližjem pokopališču ali pa na v ta namen zgrajenem Spominskem parku Teharje,« sta dejala za STA. Na lju-

ljublanski mestni občini so še prepričani, da imajo vse žrtve povojnih pobojev pravico do dostojnega pokopa, ni pa po predpisih edina možnost njihov pokop na pokopališču Žale, češ da tam ni primerne prostora.

V preteklih letih je komisija vlade za reševanje vprašanj prikritih grobišč tudi prek pristojnega ministrstva na Mestno občino Ljubljana že podala več pobud oz. vlog za pokop posmrtnih ostankov, najprej leta 2017 za žrtve, pretežno slovenske narodnosti, iz več množičnih grobišč po Sloveniji. Na ljubljanski občini so vztrajali, da zanje na Žalah ni prostora. Komisija je nato leta 2017 podala novo vlogo za žrtve slovenske in romske narodnosti iz več množičnih grobišč blizu Ljubljane. Z občine je komisija dobila enak odgovor. Nato je dala leta 2018 pobudo za pokop 65 žrtev romske narodnosti iz Iške in Mačkovca, ki naj bi jih pokopali v dveh skupinskih grobovih. Tudi v tem primeru je ljubljanska občina pobudo komisije zavrnila.

»Pokopališče Žale je res največje slovensko pokopališče, vendar je tako kot vsako drugo pokopališče v Sloveniji namenjeno za potrebe lokalne skupnosti oz. občanov ljubljanske mestne občine in ne za vseslovenske in državne protokolarne potrebe,« zavrnitev pobude komisije utemeljuje Janković in Martinčič in vztrajata, da bi zaradi v tem primeru lahko šlo za protistavno poseganje države v izvirno pristojnost občine. Pri tem naj bi država občino postavljala v neenakopraven položaj, saj posredno zahteva, da mora iz svojih virov financirati potrebe občanov drugih 211 slovenskih občin, kar je po njunem prepričanju nesprejemljivo, še poroča STA.

Komisija poziva vlado za pokop na Žalah

Vendar Komisija Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč še vedno vztrajno izraža pričakovanje, da bo Slovenija nadaljevala prizadevanja za uresničitev pravice do groba in spomina za vse smrtno žrtve vojnega in revolucionarnega nasilja – tako slovenske žrtve na ozemlju Slovenije in v tujini kot žrtve iz drugih držav na ozemlju Slovenije. To so znova izpostavili 23. avgusta ob evropskem dnevu spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. Prav zato komisija že več let izreka pobude, naj žrtve tega vojnega zločina in zločina proti človečnosti dobijo svoj grob v glavnem mestu Slovenije. »Prav z izkopom posmrtnih ostankov žrtev iz brezna pod Macesnovo gorico je ta pobuda toliko bolj utemeljena. Saj glavno mesto države v svojem simbolnem krogu zajema vse narodove skrajnosti,« poudarja predsednik komisije dr. Jože

V preteklih letih je Komisija Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč na MOL že podala več pobud oz. vlog za pokop posmrtnih ostankov iz več množičnih grobišč po Sloveniji.

Dežman. »Komisija poziva vlado, da čim prej sprejme pobudo komisije za določitev groba teh žrtev na ljubljanskem pokopališču Žale in stori vse, da jo lahko uresničimo,« še poziva dr. Dežman.

Zgodovinsko ozadje grobišča

Še nekaj podatkov o grobišču Jama pod Macesnovo gorico v Kočevskem rogu: po zapisu zgodovinarja dr. Mitje Ferenca je britanska vojska med 27. in 31. majem 1945 iz zbirnega taborišča v Vetrinju pri Celovcu vrnila v Slovenijo ogromno število nasprotnikov partizanskega oz. komunističnega tabora, med njimi večji del slovenskih domobrancev, in jih izročila Jugoslovanski armadi. Iz taborišča v Šentvidu nad Ljubljano so nato Slovence, Hrvate, Srbe in druge odpeljali do Kočevskega roga, jih tam pomorili in zmetali v brezna. Poleg Jame pod Macesnovo gorico je najbolj znano še grobišče Jama pod Krenom.

Med ljudmi je bila lokacija prikrita vojnega grobišča Jama pod Macesnovo gorico znana že desetletja, kar potrjuje postavitev križa pred grobiščem v aprilu 1990. Med letoma 2004 in 2017 je bilo na podlagi pridobljenih informacij izvedenih več raziskovanj in sondiranj, ki so potrdila, da gre za množično grobišče. Na podlagi tega je komisija sprejela odločitev o izkopu. Projekt gradbenih in pripravljalnih del za dostop do posmrtnih ostankov v grobišču je bil pripravljen leta 2019 in od tedaj po etapah potekajo potrebna dela, ki jih je zaradi zahtevnosti terena in okoliščin nastanka treba izvajati z vso skrbnostjo. Izkopu bo sledil dostojen pokop žrtev.

Pod Macesnovo gorico 4000 žrtev

»Macesnava gorica je hujša kot rov sv. Barbare, hujša kot Huda jama,« ocenjuje

Ljubljanski župan **Zoran Janković** je javno obljubljal in zagotavljal, da v Ljubljani ne bo »izdajalskih« grobov.

Ljubljanski župan Janković neprepričljivo zatrjuje, da na Žalah ni prostora za pokop posmrtnih ostankov iz vojnih in povojnih grobišč (morišč).

jo poznavalci. Do zdaj so tam odstranili že ok. dva tisoč kubičnih metrov razstreljene kamnine, ki je bila minirana na pobite žrtve. Okolico so večkrat minirali, zadnjič še v petdesetih letih, kar priča o slabi vesti nekdanjih oblastnikov, ki so hoteli svoje neslavno početje za vsako ceno prikriti. Arheologi so doslej izkopali posmrtno ostanke več kot dva tisoč umorjenih. Zaradi zvončaste oblike jame in negotovosti glede reliefa dna jame ocenjujejo, da je to približno polovica vseh žrtev.

Zdaj je že tudi znano, da je vsaj petdeset ljudi preživelo streljanje in metanje v brezno. Okoli trideset trupel so našli v jamskih nišah, kar pomeni, da so umrli kasneje. Nekaj pa jih je iz brezna tudi ušlo. Tako poznamo pričevanja Milana Zajca, Franceta Dejaka, Franca Kozine in Janeza Janše st. Zanimivo je, da je Franc Kozina zapisal tudi nekatera imena likvidatorjev, ki so za lokacijo nedvomno vedeli. Vsi so danes že pokojni, pred tridesetimi leti (ob objavi) pa niso bili. Kljub temu jih policijska ali sodstvo niso nikoli procesirali. ▶

Dr. Jože Dežman:
»Če bo vlada podprla
župana Jankovića v
njegovem stališču, da
za »izdajalske« grobove
ni mesta v Ljubljani,
se postavlja vprašanje,
ali je to še liberalna,
demokratska vlada
ali je stalinistična
oz. titoistična?«

V Grobišče Macesnova gorica je bilo zmetanih vsaj 4000 pomorjenih žrtev, kar presega razsežnost rova sv. Barbare in Hude jame.

Komisija podpira nadaljevanje raziskav vseh grobov in grobišč, zbiranje podatkov o vseh žrtvah in njihovih grobovih (dve tretjini žrtev še nimata vpisanega kraja groba). Le tako bo nastal ustrezen register vojnih grobišč.

Bodo ostanki na pokop čakali leta?

Komisija pričakuje, da se bodo v letošnjem letu končale raziskave in da bodo izkopani vsi posmrtni ostanki. Ob antropološki analizi posmrtnih ostankov, po oddaji vzorcev za identifikacijo v depo Nacionalnega forenzičnega laboratorija, po analizi najdenih predmetov je pred nami izbira kraja groba teh in drugih zamolčanih žrtev. Kaj lahko pričakujemo, da se bo zgodilo s posmrtnimi ostanki? Bodo v plastičnih zabojčkih in črnih vrečah sedem let čakali na primeren kraj pokopa, kot se je to zgodilo z žrtvami iz Hude jame? Po besedah dr. Jožeta Dežmana je bila zgodba pokopa žrtev Hude jame za nas huda šola, ki je med drugim zaradi neprimernosti izjav odnesla nekdanjega predsednika republike Danila Türka. Dežman pravi, da je vesel, da imamo zdaj možnost opraviti izkop, narediti raziskavo in se pogovarjati o tem, kaj se je tam zgodilo, ter sprejeti resnico o tem. Drugo, o čemer moramo razmišljati, pa je vprašanje kraja pokopa. V primeru žrtev iz množičnega morišča pod Macesnovo gorico je vprašanje zelo preprosto: ali bomo privolili v propagandno konstrukcijo, kjer se mrtvi delijo na dobre in slabe, kjer eni lahko imajo grob, drugi pa ne?

Janković: v Ljubljani ne bo »izdajalskih« grobov

Če v to ne privolimo, je iskanje prave lokacije pokopa naša dolžnost. Slovenska prestolnica se mora kazati kot nosilka simbolne moči naroda. V dobrem in v slabem je treba sprejeti zgodovino takšno, kot je. Žal se Ljubljana z županom Janko-

vičem na čelu tukaj kaže kot mesto z izrecno nepietetnim odnosom do smrti. Komisija Vlade RS za vprašanja prikritih grobišč je že večkrat vložila prošnjo za določitev pokopnega mesta na Žalah. Do zdaj je bilo to zavrnjeno, župan pa je javno obljubljal, da v Ljubljani ne bo »izdajalskih« grobov. Kaj so pa pobiti v Brezarjevem breznu, sprašuje dr. Dežman, in kaj je z domobranskimi grobovi na Orlovem vrhu, pa s pobitimi za zidom pokopališča v Šentvidu? Kako imamo lahko na Žalah spomenik žrtvam letalske nesreče v Ajaciu ali pomnik žrtvam dachauskih procesov, za žrtve iz brezna pod Macesnovo gorico pa mesto nima moči, da bi jih sprejelo na Žale?

Imamo stalinistično oz. titoistično vlado?

Dr. Dežman še izpostavlja: »Če bo vlada podprla župana Jankovića v njegovem stališču, da za »izdajalske« grobove ni mesta v Ljubljani, se postavlja vprašanje,

ali je to še liberalna, demokratska vlada ali je stalinistična oz. titoistična? Seveda komisija ne more odločati o kraju pokopa, lahko pa na to opozarja. In temu vprašanju se ne bomo mogli izmakniti. Konec koncev ima tudi zdajšnja mestna oblast rok trajanja, ki presega vprašanje etičnosti pokopa žrtev druge svetovne vojne. »Macesnova gorica je hujša kot rov sv. Barbare, je hujša, kot je bila Huda jama, brez dvoma gre za novo osvetlitev ene najbolj tragičnih točk slovenske zgodovine,« sklene dr. Dežman, »zato je čas, da se začnemo do žrtev spoštljivo vesti. Če bo demokracija, se bo to zgodilo.«

Dr. Dežman opozarja na pravico do groba, ki je temeljna človekova pravica za vse. Tudi za skupino Romov, ki so jih partizani 17. maja 1942 pomorili v Iški, sedanjí ljubljanski župan Janković pa preprečuje njihov pokop na ljubljanskih Žalah. Prav ta datum je prejšnja vlada razglasila za dan spomina na vse žrtve komunističnega totalitarizma. [D]